

KAKO KONCIPIRATI, PISATI I DIZAJNIRATI KVALITETNE ZAVRŠNE RADOVE NA SPECIJALISTIČKIM DIPLOMSKIM STRUČNIM STUDIJIMA²

SAŽETAK

Rezultatima istraživanja predstavljenim u ovom članku ostvarivana je primarna misija istraživanja: ponuditi studentima i njihovim mentorima najvažnija pravila, primjere, modele, prijedloge, savjete i sugestije ... kako bi se educirali, osposobili, znanstveno i stručno opismenili za brzo, uspješno, kvalitetno i racionalno primijenjeno i stručno istraživanje te koncipiranje, pisanje i dizajniranje kvalitetnih završnih radova na specijalističkim diplomskim stručnim studijima. U članku su elaborirane najvažnije značajke o pisanim djelima na specijalističkim diplomskim stručnim studijima i to: programima, referatima, pristupnim i seminarским radovima. Posebna je pozornost posvećena koncipiranju, pisanju i dizajniranju specijalističkih završnih radova. Elaborirano je više tematskih jedinica o završnim radovima: pojam, misija, bitni dijelovi, dokumentacijska osnova, dizajniranje teksta i obrana specijalističkih završnih radova. Predstavljen je reprezentativni primjer specijalističkoga završnoga rada. Navedene su konkretne aktivnosti koje bi trebali poduzeti: ministarstvo znanosti i obrazovanja, vijeća i agencije za znanost i visoko obrazovanje, sveučilišta, veleučilišta i veleučilišni nastavnici i studenti, kako bi se povećala znanstvena i stručna pismenost veleučilišnih nastavnika i studenata te kvaliteta specijalističkih završnih radova.

Ključne riječi: specijalistički diplomski stručni studiji, specijalistički završni radovi

1. UVOD

U obrazovnoj industriji više desetljeća afirmiraju se klasični stručni i specijalistički diplomski stručni studiji. Kvaliteta profesionalnih kompetencija osoba koje su završile takve studije relativno je zadovoljavajuća, no njihova znanstvena i stručna pismenost veoma je skromna. To jednako vrijedi i za neke njihove profesore, osobito one koji se javljaju u funkcijama mentora. Ova dijagnoza proizlazi iz analize i ocjene više od 100 završnih radova na specijalističkim diplomskim stručnim studijima sa stajališta metodologije i tehnologije znanstvenoga istraživanja koji su obranjeni na pet veleučilišta u Republici Hrvatskoj (Zelenika, 2011:111).

¹ Dr. sc., redoviti profesor, znanstveni savjetnik, profesor emeritus, Rijeka, Hrvatska. E-mail: zelenika.ratko@gmail.com

² Datum primitka rada: 17. 1. 2013.; datum prihvaćanja rada: 3. 4. 2013.

U konstelaciji takve problematike u ovome članku određen je *problem istraživanja: kvaliteta završnih radova na specijalističkim diplomskim stručnim studijima vrlo je skromna jer studenti i njihovi mentori ne posjeduju kvalitetna znanja i vještine o metodologiji i tehnologiji znanstvenoga i stručnoga istraživanja.*

Sukladno takvoj problematici i problemu istraživanja definiran je *projektni zadatak: istražiti aktualne probleme koncipiranja, pisanja i dizajniranja završnih radova na specijalističkim diplomskim stručnim studijima, predložiti primjerena pravila, modele, primjere ... izrade takvih kvalitetnih radova te konkretne aktivnosti za promicanje i afirmaciju znanstvenoga i stručnoga opismenjanja.*

Problem istraživanja i projektni zadatak odnose se na *dva primarna objekta istraživanja: specijalističke diplomske stručne studije i specijalističke završne radove.*

Problem istraživanja, projektni zadatak i objekti istraživanja predstavljaju znanstvenu paradigmu za postavljanje *temeljne hipoteze: koncipiranje, pisanje i dizajniranje kvalitetnih završnih radova na specijalističkim diplomskim stručnim studijima pretpostavlja izvrsne profesionalne kompetencije i kvalitetna znanja studenata i njihovih mentora o metodologiji i tehnologiji znanstvenih i stručnih istraživanja.*

Da bi se riješio problem istraživanja i projektni zadatak te dokazala postavljena hipoteza, mora se ostvariti *misija istraživanja: znanstveno utemeljenim rezultatima istraživanja ponuditi studentima i njihovim mentorima najvažnija pravila, primjere, modele, prijedloge, savjete, sugestije ... kako bi se educirali, osposobili i znanstveno opismenili za brzo, uspješno, kvalitetno i racionalno primijenjeno i stručno istraživanje te koncipiranje, pisanje i dizajniranje kvalitetnih završnih radova na specijalističkim diplomskim stručnim studijima.*

Pri istraživanju i formuliranju rezultata istraživanja u odgovarajućim kombinacijama upotrebljavane su ove *znanstvene metode: metoda analize i sinteze, induktivna i deduktivna metoda, metoda apstrakcije i konkretizacije, metoda dokazivanja i opovrgavanja, metoda klasifikacije, komparativna metoda i metoda modeliranja.*

2. TEORIJSKE ZNAČAJKE O PISANIM DJELIMA NA SPECIJALISTIČKIM DIPLOMSKIM STRUČNIM STUDIJIMA

U četiri tematske jedinice predstavljaju se rezultati istraživanja o pisanim djelima na specijalističkim diplomskim stručnim studijima i to: 1) *pojam djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima*, 2) *temeljna obilježja djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima*, 3) *važnost djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima* i 4) *vrste djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima.*

2.1 Pojam djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima

Temeljne spoznaje o misijama specijalističkim diplomskih stručnih studija i nastavnim programima predmeta na takvim studijima te kompetencijama koje studenti stječu

tijekom studiranja stvaraju znanstvenu platformu za definiranje *pojma stručnih pisanih djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima* (Zelenika, 2011-b:74): *stručna pisana djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima jesu djela osrednjih metodoloških, znanstvenih, aplikativnih, razvojnih i inih referencija koje pišu studenti pod vodstvom mentora, odnosno profesora, nositelja određenoga predmeta tijekom studiranja sukladno nastavnim programima dotičnih predmeta, u kojemu opisuju, elaboriraju, predstavljaju... poznate rezultate istraživanja, utemeljene na znanstvenim metodama, u obliku podataka, informacija, činjenica, stavova, sudova, pravila, mišljenja, načela... o objektivnoj stvarnosti prirodnih i društvenih pojava i fenomena o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti s ciljem produbljivanja znanja, saznanja, vještina... te stjecanja odgovarajućih kompetencija u primarnim, sekundarnim, tercijarnim, kvartarnim i kvintarnim djelatnostima.*

2.2 Temeljna obilježja djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima

Temeljni je zadatak izrade *djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima*: prikupljanje i interpretiranje već poznatih činjenica, spoznaja, zakona, zakonitosti, rješenja, modela ... te nastojanje njihove implementacije u praksi. To, u biti, znači da je njihova osnovna misija u primjeni poznatoga, i širenju i populariziranju aktualnih znanstvenih činjenica, znanstvenih zakona, zakonitosti i slično. U *djelima na specijalističkim diplomskim stručnim studijima* ne otkrivaju se, u pravilu, nove, izvorne i originalne spoznaje, ali ona sadrže spoznaje koje su u nedavnoj prošlosti predstavljale visoku znanost.

Svaka vrsta *djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima* u svakom znanstvenom području, svakome polju i grani znanosti određenoga područja znanosti ima određene posebnosti koje se u konkretnim djelima moraju poštovati. Ona, međutim, *imaju i svoja zajednička obilježja, a mogu se sustavno predstaviti u nekoliko skupina i to:*

1. *U svim vrstama pisanih djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima opisuju se, elaboriraju, predstavljaju ... poznate ili inovirane činjenice, poznate ili inovirane spoznaje, poznate ili inovirane zakonitosti, poznate ili inovirane teorije..., ali prema pravilima suvremenih metodologija i tehnologija znanstvenoga i stručnoga istraživanja.*

2. *Rezultati istraživanja koji se elaboriraju i predstavljaju u pisanim djelima na specijalističkim diplomskim stručnim studijima moraju imati svoju misiju, moraju rješavati određene složenije i zahtjevnije praktične probleme određenih zahtjevnijih hipoteza, u funkciji povećanja kompetencija studenata i slično.*

4. *Pisana djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima moraju sadržavati rezultate istraživanja utemeljene na pravilima, načelima, procedurama... međusobno povezanih, kvantitativnih, kvalitativnih i specijaliziranih znanstvenih metoda.*

5. *Formuliranje i dizajniranje rezultata istraživanja u pisanim djelima na specijalističkim stručnim studijima mora biti utemeljeno na procedurama, postupcima... suvremenih tehnologija znanstvenoga istraživanja.*

6. *Svako pisano djelo na specijalističkim diplomskim stručnim studijima moralo bi sadržavati najmanje pedeset posto rezultata istraživanja „na terenu“, a posebno rezultata istraživanja u velikim i uspješnim poduzećima, kompanijama, korporacijama, ustanovama, institucijama.*

Prethodno navedena obilježja o djelima na specijalističkim diplomskim stručnim studijima moraju izvrsno poznavati i studenti i njihovi mentori jer se na takvim studijima obrazuju i osposobljavaju vrhunski specijalisti za mnogobrojna specijalistička stručna zanimanja, bez kojih nije moguće racionalno poslovanje gospodarskih subjekata u primarnim, sekundarnim i tercijarnim djelatnostima, odnosno poslovanje ustanova i institucija u kvartarnim i kvintarnim djelatnostima.

2.3 Važnost djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima

Pisana djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima imaju iznimno veliku važnost i vrijednost u odgoju, obrazovanju, osposobljavanju, opismenjavanju... studenata tijekom studiranja na veleučilištima.

U odnosu na znanstvena, znanstvenostručna i stručna pisana djela (Zelenika, 2011-a), posebno ona objavljena, djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima nemaju osobitu i direktnu teorijsku i aplikativnu važnost i vrijednost, ali je zato njihova indirektna i edukacijska važnost i vrijednost neupitna.

Premda svaka vrsta *pisanih djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima* ima svoju posebnu misiju, važnost i vrijednost u svakom znanstvenom području, u svakom polju i grani znanosti, kao i u svim ljudskim aktivnostima, moguće je njihovu misiju, važnost i vrijednost elaborirati u nekoliko posebnih skupina i to (Zelenika, 2011-b:75):

1. *Misija, važnost i vrijednost pisanih djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima očituje se u neprijepornoj činjenici da ona omogućuju studentima na visokim školama i veleučilištima da uspostavljaju ravnotežu između stečenog znanja i vještina koje usvajaju tijekom studiranja i testiranja svojih znanja i vještina u realnim i praktičnim situacijama u poduzećima, ustanovama i institucijama. Pisanjem takvih djela studenti se obrazuju, usavršavaju, osposobljavaju ... i tako stječu specijalističke kompetencije u svojim stručnim zanimanjima.*

2. *Pisanje djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima studenti se osposobljavaju za kvalitetno obavljanje veoma zahtjevnih, složenih, dinamičkih, odgovornih zadaća i poslova u primarnim djelatnostima: poljoprivredi, lov, šumarstvu, ribarstvu, rudarstvu i vađenju.*

3. *Izradom djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima studenti stječu dragocjena i kvalitetna eksplicitna i implicitna znanja i vještine za obavljanje visokosofisticiranih zadataka i poslova u sekundarnim djelatnostima, odnosno u prerađivačkoj industriji, u opskrbi električnom energijom, plinom i vodom te u građevinarstvu.*

4. *Pisanjem kvalitetnih djela studenti na specijalističkim diplomskim stručnim studijima stječu specijalističke kompetencije za kreativno i praktično obavljanje zahtjevnih, složenih, dinamičkih, odgovornih... društveno i gospodarskih korisnih zadataka i poslova u tercijarnim*

djelatnostima, a osobito u trgovini, transportu, prometu, u skladišnim, distribucijskim, špediterskim i agencijskim djelatnostima, u turizmu, ugostiteljstvu, hotelijerstvu... bez kojih ne mogu postojati i funkcionirati realni i javni sektori.

5. Tijekom studiranja i pisanja djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima studenti stječu kvalitetna eksplicitna i implicitna znanja i vještine za obavljanje kvalitetnih, kreativnih i praktičnih zadataka i poslova od posebnoga društvenoga interesa u kvartarnim djelatnostima, odnosno u odgoju i obrazovanju, u kulturi, zdravstvu i sportu..., u komunalnim, stambenim i kućanskim djelatnostima.

6. Pisana djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima imaju svoju iznimno važnu misiju i u kvintarnim djelatnostima. Zašto? Zato što studenti tijekom pisanja svojih djela stječu kvalitetna eksplicitna i implicitna znanja i vještine za operacionalizaciju iznimno važnih, složenih, odgovornih, zahtjevnih... zadataka i poslova u javnoj upravi, u vojsci, sudstvu, sigurnosti, lizingu, u političkim, sindikalnim i vjerskim organizacijama i slično.

2.4 Vrste djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima

Budući da ne postoji službena klasifikacija djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima, čini se primjerim na osnovi empirijskih istraživanja klasificirati sva pisana djela, koja obvezno izrađuju studenti na visokim školama i veleučilištima, u pet temeljnih vrsta i to (Zelenika, 2011-b:17–113): 1) programi na specijalističkim diplomskim stručnim studijima, 2) referati na specijalističkim diplomskim stručnim studijima, 3) pristupni radovi na specijalističkim diplomskim stručnim studijima, 4) seminarski radovi na specijalističkim diplomskim stručnim studijima i 5) završni radovi na specijalističkim diplomskim stručnim radovima.

2.4.1 Programi na specijalističkim diplomskim stručnim studijima

I na specijalističkim diplomskim stručnim studijima studenti su obvezni iz odgovarajućih nastavnih programa, odnosno predmeta, pisati posebne programe. Programe pišu, u pravilu, kao obvezu iz vježbi nekih predmeta, slično programima klasičnih stručnih studija.

Programi na specijalističkim diplomskim stručnim studijima mnogo su zahtjevniji nego programi na klasičnim stručnim studijima. To je i razumljivo ako se uzmu u obzir razlike u zahtjevnosti nastavnih programa klasičnoga i specijalističkoga diplomskoga stručnog studija te očekivanih kompetencija stručnjaka završenih prvih i drugih studija.

Sukladno navedenome, programi na specijalističkim diplomskim stručnim studijima jesu konkretni praktični, teorijski ili hipotetički zadaci iz tematskih jedinica nastavnih programa koje studenti izrađuju pod vodstvom mentora (tj. profesora kao nositelja dotičnoga predmeta) na osnovi stečenih znanja i vještina te rezultata istraživanja „za stolom“ i „na terenu“. Za svaki pojedinačni program mentor mora pripremiti veoma konkretan, jasan, precizan i nedvosmislen zadatak. Takav zadatak, primjerice, može biti: 1) optimalizirati instradaciju 100 kontejnera (50 kontejnera po 20 stopa, 10 kontejnera po 30 stopa i 40 kontejnera po 40 stopa) iz mjesta X u središtu Kine do kupca u Frankfurtu...; 2) izraditi

softverski program za razmjenu zaštićenih podataka poduzeća X kojemu je sjedište u Rijeci, a odabrano je između deset profitnih centara, od kojih su: dva centra u Sloveniji, dva centra u Švicarskoj, jedan centar u Mađarskoj, dva centra u Srbiji, jedan centar u Bosni i Hercegovini, jedan centar u Zagrebu i jedan centar u Splitu.

2.4.2 Referati na specijalističkim diplomskim stručnim studijima

I studenti na specijalističkim diplomskim stručnim studijima pišu, osim programa, pristupnih, seminarskih i specijalističkih završnih radova, i svoje referate. Referati na specijalističkim diplomskim stručnim studijima po svim relevantnim obilježjima slični su onima na klasičnim stručnim studijima, samo što su oni prvi mnogo zahtjevniji od onih drugih.

Referati na specijalističkim diplomskim stručnim studijima jesu, ustvari, malo zahtjevnija stručna pisana djela koje studenti pišu i predstavljaju, odnosno referiraju, javno izlažu pred drugim studentima o nekom aktualnom problemu i/ili fenomenu kao svoju obvezu iz nastavnih programa određenih predmeta. U svojim referatima studenti na osnovi rezultata istraživanja „za stolom“ i „na terenu“ moraju riješiti određeni problem i dokazati postavljenu hipotezu.

I referati na specijalističkim diplomskim stručnim studijima mogu biti: samostalni ili individualni referati (takve referate pišu i izlažu pojedini studenti kao svoj samostalni rad) i timski referati (takve referate pišu i izlažu timovi studenata, najčešće takve timove čine tri studenta).

Opseg samostalnih i timskim referata ne bi trebao biti veći od deset stranica (tj. kartica). Svaki takav referat mora imati svoje bitne elemente i dijelove, slično seminarskim radovima na specijalističkim stručnim studijima i to: 1) naslov, 2) uvod, 3) povijesno-teorijski, retrospektivni i eksplikativni dio, 4) analitičko-eksperimentalni dio, 5) perspektivni dio, 6) zaključak, 7) literatura i 8) primjer (ako postoji).

U samostalnim i timskim referatima studenti tijekom studiranja na specijalističkim diplomskim studijima moraju rješavati zahtjevnije stručne probleme i dokazivati zahtjevnije radne hipoteze koje od njih zahtijevaju istraživanja i „za stolom“ i „na terenu“.

Koncipiranje, pisanje i referiranje samostalnih i timskih referata te njihova misija i važnost na specijalističkim diplomskim stručnim studijima veoma je slična takvim referatima na klasičnim stručnim studijima ili, primjerice, na prijediplomskim sveučilišnim studijima, pa, sukladno tome, nema potrebe za posebnim elaboriranjem na ovome mjestu. Umjesto toga, u nastavku se navodi nekoliko naslova referata na specijalističkim diplomskim stručnim studijima, koji zadovoljavaju temeljne propozicije takvih stručnih djela i to: 1) Analiza i ocjena likvidnosti i solventnosti poduzeća „X“, 2) Ocjena boniteta poduzeća „X“, 3) Izračunavanje cijene koštanja prometnih proizvoda u poduzeću „X“, 4) Izračunavanje prodajne cijene prometnih proizvoda u poduzeću „X“ i 5) Racionalno upravljanje fondovima u osiguravajućem društvu „X“.

2.4.3 Pristupni radovi na specijalističkim diplomskim stručnim studijima

Veoma često studenti tijekom studiranja na specijalističkim diplomskim stručnim studijima kreiraju, koncipiraju i pišu *pristupne radove* kao svoju obvezu iz određenih nastavnih programa i predmeta. *Pristupni radovi na specijalističkim diplomskim stručnim studijima* vrlo su slični takvim radovima, samostalnim referatima i seminarskim radovima na klasičnim i specijalističkim diplomskim stručnim studijima. To je razlog da se na ovome mjestu neće elaborirati sve značajke i svi elementi *pristupnih radova na specijalističkim diplomskim stručnim studijima*.

Za sve pristupne radove na svim specijalističkim stručnim studijima vrijede i određene posebnosti, kao što su na primjer: takva pisana stručna djela pišu studenti individualno i ona ne mogu biti timska; nastavnici kao nositelji predmeta studentima određuju naslove takvih djela, ali veoma često i probleme istraživanja, zadatke istraživanja i radne hipoteze; takva stručna djela maksimalno su sadržajem i zahtjevnosću prilagođena specijalističkom zanimanju studenata iz određenoga nastavnog programa i predmeta; takvi pristupni radovi predstavljaju, u pravilu, jedan od relevantnih uvjeta da bi studenti mogli pristupiti polaganju ispita iz nekoga predmeta. Ilustracije radi navodi se jednostavan naslov takvoga pristupnoga rada: *Racionalizacija multimodalnoga lanca s deset karika*.

2.4.4 Seminarski radovi na specijalističkim diplomskim stručnim studijima

Na specijalističkim diplomskim stručnim studijima studenti pišu, osim programa, referata i pristupnih radova, *i seminarske radove* kao svoju obvezu iz određenih nastavnih programa i predmeta. Takve radove studenti pišu iz gotovo svih predmeta.

Seminarski radovi na specijalističkim stručnim studijima mnogo su zahtjevniji nego programi, referati i pristupni radovi, ali su manje zahtjevni od specijalističkih završnih radova na specijalističkim diplomskim stručnim studijima.

Budući da *seminarski radovi na specijalističkim diplomskim stručnim studijima* imaju iznimnu važnost i misiju za studente tijekom studiranja te da izravno sudjeluju ne samo u njihovom profesionalnom osposobljavanju nego i u njihovom stručnom opismenjavanju, potrebno je ukratko elaborirati nekoliko tematskih jedinica i to:

1. *Pojam, karakteristike i važnost seminarskih radova na specijalističkim diplomskim stručnim studijima. Što je seminarski rad na specijalističkom diplomskom stručnom studiju?*
Evo odgovora: *seminarski radovi na specijalističkim diplomskim stručnim studijima jesu stručna djela koja studenti kreiraju, koncipiraju i pišu tijekom studiranja pod voditeljstvom mentora, odnosno profesora, sukladno nastavnim programima određenih predmeta, u kojima na osnovi provedenih istraživanja, a prema temeljnim pravilima metodologije i tehnologije znanstvenoga istraživanja opisuju, elaboriraju, predstavljaju... poznate spoznaje, poznate činjenice, poznate informacije... o objektivnoj stvarnosti prirodnih i društvenih pojava i fenomena o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti s ciljem produbljivanja znanja, saznanja, vještina... te stjecanja odgovarajućih kompetencija.*

Najvažnija obilježja seminarskih radova na specijalističkim diplomskim stručnim studijima jesu: studenti u njima opisuju, elaboriraju... poznate spoznaje...; studenti rješavaju određene praktične probleme koji moraju biti u funkciji proširenja i produbljenja praktičnih spoznaja određenoga nastavnoga programa...; u njima rezultati istraživanja moraju biti utemeljeni na temeljnim pravilima suvremenih metodologija i tehnologija znanstvenoga istraživanja; takvi radovi morali bi sadržavati najmanje pedeset posto rezultata istraživanja „na terenu“ (tj. u reprezentativnim poduzećima, ustanovama ili institucijama).

I seminarski radovi na specijalističkim diplomskim stručnim studijima imaju svoju odgojnu i obrazovnu misiju jer osposobljavaju i opismenjavaju studente tijekom studiranja i pripremaju ih za obavljanje složenih, zahtjevnih i odgovornih poslova u primarnim, sekundarnim, tercijarnim, kvartarnim i kvintarnim djelatnostima.

2. *Svrha i ciljevi izrade seminarskih radova na specijalističkim diplomskim stručnim studijima.* Kreiranjem, koncipiranjem, pisanjem, predstavljanjem... svojih seminarskih radova tijekom studiranja na specijalističkim diplomskim stručnim studijima studenti produbljuju i proširuju svoja znanja i vještine, stječu dragocjenu praksu u uočavanju i formuliranju problema, definiranju konkretnih zadataka, postavljanju radnih hipoteza, rješavanju postavljenih zadataka, korištenju tuđih znanja, saznanja, modela... u rješavanju novih ili sličnih problema i zadataka itd. Tako oni stječu specijalističke kompetencije za svoja stručna zanimanja.

Svrha i ciljevi izrade seminarskih radova na specijalističkim diplomskim stručnim studijima stvaraju logične pretpostavke za posebno važnu činjenicu, a to je da takvi radovi mogu biti: *samostalni ili individualni radovi* (pišu ih, brane ili predstavljaju studenti pojedinačno kao samostalni rad) i *timski radovi* (pišu ih, brane ili predstavljaju timovi studenata, a najčešće takve timove čine tri studenta, iznimno četiri ili maksimalno pet studenata ...). *Ekspertni timovi studenata* imenuju jednoga studenta kao *voditelja ekspertnoga tima*.

3. *Bitni elementi i dijelovi seminarskih radova na specijalističkim diplomskim stručnim studijima.* Najvažniji elementi seminarskih radova na specijalističkim diplomskim studijima jesu: 1) *naslov*, 2) *naslovnica* (tj. korice), 3) *podnaslovnica* (tj. potkorice) i 4) *kazalo* (tj. sadržaj). *Kazalo* (tj. sadržaj) takvih radova mora imati ove dijelove: 1) *uvod*, 2) *povijesno-teorijski, retrospektivni i eksplikativni dio*, 3) *analitičko-eksperimentalni dio*, 4) *perspektivni dio*, 5) *zaključak*, 6) *literatura*, 7) *popis ilustracija*, 8) *popis primjera*, 9) *popis priloga*, 10) *kazalo kratica*.

Kada se raspravlja o bitnim elementima i dijelovima seminarskih radova na specijalističkim diplomskim stručnim studijima, čini se zanimljivim usporediti takve elemente i dijelove s ostalim radovima na klasičnim i specijalističkim stručnim studijima (cf. infra shemu 1).

4. *Svaki seminarski rad na specijalističkim diplomskim stručnim studijima mora imati naslov.* *Naslov*, ustvari, predstavlja ime i prezime takvih radova. Mora imati dva međusobno povezana objekta istraživanja koji se eksplicitno javljaju u naslovima glavnih dijelova te u tekstu seminarskih radova. Ako se analizira naslov sljedećega primjera – *Uloga špeditera u međunarodnom multimodalnom prometu* uočava se sljedeće:

1) objekti istraživanja jesu: špediter i međunarodni multimodalni promet i 2) naslov ima pet riječi, a one dominiraju u naslovima dijelova i tekstu seminarskoga rada.

5. *Svaki seminarski rad na specijalističkim diplomskim stručnim studijima mora imati uvod. Uvod obvezno sadrži ove dijelove:* 1) problem, predmet i objekti istraživanja, 2) radna hipoteza i pomoćne hipoteze, 3) svrha i ciljevi istraživanja, 4) znanstvene metode i 5) struktura rada.

6. Opseg seminarskih radova na specijalističkim diplomskim stručnim studijima, u pravilu, iznosi oko 20 stranica (tj. kartica).

7. *Dokumentacijska osnova rukopisa seminarskih radova na specijalističkim diplomskim stručnim studijima obuhvaća sljedeće:* 1) pravila citiranja tuđih znanja, saznanja, činjenica ... (tj. europski sustav citiranja ... u uglatoj zagradi, europski sustav citiranja... u podnožju teksta i američki sustav citiranja ... u maloj zagradi ...) i 2) pravila dizajniranja i inkorporiranja ilustracija u tekst seminarskih radova itd.

2.4.5 Završni radovi na specijalističkim diplomskim stručnim studijima

Izradom, predajom i obranom završnih radova studenti na specijalističkim diplomskim stručnim studijima završavaju svoje studije. Za studente koji su tijekom studiranja na klasičnim stručnim studijima pisali programe, referate, pristupne, seminarske i završne radove, odnosno studente koji su na specijalističkim diplomskim stručnim studijima pisali programe, referate, pristupne i seminarske radove te tako stekli enciklopedijska znanja i vještine o temeljnim pravilima suvremenih metodologija i tehnologija znanstvenoga istraživanja, *koncipiranje, pisanje i dizajniranje specijalističkih završnih radova* predstavlja samo kvalitetnu nadogradnju prethodno spomenutih stručnih radova. Ali i pored toga studenti specijalističkih diplomskih stručnih studija moraju imati i posebna znanja o pojmu, obilježjima i važnosti specijalističkih završnih radova.

Ako se uzmu u obzir najvažnije spoznaje o nastavnim programima specijalističkih diplomskih stručnih studija, očekivanim stručnim kompetencijama studenata... te najvažnijim obilježjima pisanih djela na specijalističkim diplomskim stručnim studijima, može se definirati *pojam specijalističkoga završnoga rada: specijalistički završni radovi na specijalističkim diplomskim stručnim studijima jesu kvalitetna stručna djela koje studenti pišu na kraju svojih studija pod voditeljstvom mentora, odnosno profesora, sukladno nastavnim programima određenoga predmeta, u kojima opisuju, elaboriraju, predstavljaju... pretežito poznate spoznaje, činjenice, rješenja, modele ... o objektivnoj stvarnosti prirodnih i društvenih pojava i fenomena o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, s ciljem homogeniziranja kvalitete stečenoga znanja, saznanja, vještina... te dokazivanja odgovarajućih specijalističkih stručnih kompetencija, koje mogu uspješno primjenjivati u primarnim, sekundarnim, tercijarnim, kvartarnim i kvintarnim djelatnostima.*

I specijalistički završni radovi na specijalističkim diplomskim stručnim studijima imaju mnogobrojna i specifična svoja obilježja, a navode se samo ona najvažnija i to: 1) studenti u njima na osnovi stečenih stručnih znanja, saznanja i vještina... opisuju, elaboriraju... pretežito poznate spoznaje, činjenice, modele, rješenja..., 2) studenti u njima rješavaju određene praktične probleme u primarnim, sekundarnim, tercijarnim, kvartarnim i kvintarnim

djelatnostima, 3) rezultati istraživanja u takvim radovima moraju biti utemeljeni na pravilima suvremenih metodologija i tehnologija znanstvenoga istraživanja, 4) takvi radovi moraju sadržavati najmanje pedeset posto rezultata istraživanja „na terenu“ (tj. u reprezentativnim poduzećima, ustanovama i industrijama) itd.

Specijalistički završni radovi na specijalističkim diplomskim stručnim studijima imaju iznimno važnu odgojnu i obrazovnu misiju jer osposobljavaju, opismenjavaju ... studente, ali ih i pripremaju za visokosofisticirane, specijalizirane, odgovorne ... zadaće i poslove operativnoga i kreativnoga značenja u primarnim, sekundarnim, tercijarnim, kvartarnim i kvintarnim djelatnostima, sukladno njihovim stručnim zanimanjima.

3. KONCIPIRANJE, PISANJE, DIZAJNIRANJE I OBRANA ZAVRŠNIH RADOVA NA SPECIJALISTIČKIM DIPLOMSKIM STRUČNIM STUDIJIMA

Studenti i njihovi mentori moraju posjedovati, osim kvalitetnih, profesionalnih kompetencija, i izvrsna znanja o koncipiranju, pisanju, dizajniranju i obrani završnih radova na specijalističkim diplomskim stručnim studijima, a što se elaborira u sljedećim tematskim jedinicama: 1) svrha i ciljevi izrade specijalističkih završnih radova, 2) bitni elementi i ciljevi specijalističkih završnih radova, 3) dokumentacijska osnova rukopisa specijalističkih završnih radova, 4) dizajniranje teksta specijalističkih završnih radova, 5) obrana specijalističkih završnih radova i 6) reprezentativni primjer specijalističkoga završnog rada.

3.1 Svrha i ciljevi izrade specijalističkih završnih radova

Izradom i obranom svojih specijalističkih završnih radova na specijalističkim diplomskim stručnim studijima studenti dokazuju kvalitetu svojih znanja, saznanja, vještina, kompetencija... koje su stekli tijekom studiranja, za određena specijalistička stručna zvanja i zanimanja. U njima moraju svojim stečenim kompetencijama dokazati kvalitetu znanja, saznanja, vještina... i u uočavanju i formuliranju određenih složenih, važnih... praktičnih problema, postavljanju konkretnih zadataka, postavljanju radnih hipoteza, rješavanju postavljenih zadataka, dokazivanju postavljenih hipoteza, korištenju tuđih znanja, saznanja, modela... u rješavanju novih i/ili inoviranih problema i zadataka... u primarnim, sekundarnim, tercijarnim, kvartarnim i kvintarnim djelatnostima, odnosno u području svojih specijalističkih zvanja i zanimanja.

Svrha i ciljevi izrade specijalističkih završnih radova određeni su nastavnim programima, tematskim jedinicama određenih predmeta, ali i granama, poljima i područjima znanosti. Misija takvih radova konkretizira se definiranjem problema, projektnih zadataka, postavljanjem radnih hipoteza i pomoćnih hipoteza ... koje se moraju odnositi na određene i međusobno povezane objekte istraživanja.

3.2 Bitni elementi i dijelovi specijalističkih završnih radova

Specijalistički završni radovi na specijalističkim diplomskim stručnim studijima mora imati ove bitne elemente:³ 1) naslov, 2) naslovnice (tj. korice), 3) podnaslovnice (tj. potkorice) i 4) kazalo (tj. sadržaj).

³ Cf. infra *Reprezentativni primjer specijalističkoga završnog rada* (dio 3.6).

Kazalo (sadržaj) svakoga specijalističkoga završnoga rada na svakom specijalističkome diplomskom stručnom studiju mora imati sljedeće dijelove:⁴ 1) predgovor, 2) sažetak, 3) summary, 4) kazalo, 5) uvod, 6) povijesno-teorijski, retrospektivni i eksplikativni dio (samo jedan dio, u pravilu), 7) analitičko-eksperimentalne dijelove (samo dva takva dijela, a izuzetno tri dijela), 8) perspektivni dio (samo jedan dio), 9) zaključak, 10) literaturu, 11) popis ilustracija, 12) popis primjera, 13) popis priloga i 14) kazalo kratica.

Studenti na specijalističkim diplomskim stručnim studijima moraju prilikom kreiranja, koncipiranja, pisanja i dizajniranja teksta specijalističkih završnih radova dobro poznavati i dosljedno primjenjivati temeljna pravila suvremenih metodologija i tehnologija znanstvenih istraživanja, a posebno: 1) misiju i važnost svakoga dijela specijalističkoga završnoga rada, 2) koherentnost svih dijelova i elemenata specijalističkoga završnoga rada i 3) udio opsega svakoga dijela u ukupnom opsegu specijalističkoga završnoga rada.

Kvalitetno koncipiran, strukturiran i napisan specijalistički završni rad trebao bi imati opseg od otprilike 50 kartica.

Zanimljivo je usporediti strukture (elemente, dijelove, opseg ...) specijalističkih završnih radova, klasičnih završnih radova i seminarskih radova na stručnim studijima (cf. shemu 1).

3.3 Dokumentacijska osnova rukopisa specijalističkih završnih radova

Prilikom kreiranja, koncipiranja, pisanja i dizajniranja teksta specijalističkih završnih radova na specijalističkim diplomskim stručnim studijima studenti moraju posebnu pozornost posvetiti dokumentacijskoj osnovi rukopisa specijalističkoga završnoga rada. To u biti znači da studenti moraju znati primjenjivati temeljna pravila pisanja i dizajniranja teksta specijalističkih završnih radova, a posebno sljedeća pravila (Zelenika, 2011-c:145): 1) pravila citiranja tuđih znanja, tuđih saznanja, tuđih modela, tuđih zakona... a mogu primjenjivati tri sustava citiranja i to: (1) europski sustav citiranja u uglatoj zagradi (tzv. racionalni sustav citiranja), (2) europski sustav citiranja u podnožju teksta i (3) američki sustav citiranja u maloj zagradi te 2) pravila dizajniranja i inkorporiranja ilustracija (tj. tablica, grafikona, shema, zemljovid...) u tekst specijalističkim završnih radova.

3.4 Dizajniranje teksta specijalističkih završnih radova

Studenti na specijalističkim diplomskim stručnim studijima moraju iznimno veliku pozornost posvetiti kreiranju, koncipiranju, pisanju, dizajniranju, uvezivanju i predaji svojih specijalističkih završnih radova. Zašto? Zato što njihov specijalistički završni rad predstavlja integralnu osobnost svakoga studenta, takvi su radovi ogledalo svakoga studenta, iz njih se mogu iščitati: znanja i vještine studenta, karakter studenta, intelektualne i specijalističke kompetencije studenta, opća i posebna pismenost studenta, darovitost i nadarenost studenta, organiziranost studenta, ambicioznost studenta, kulturu komuniciranja studenta itd.

Da bi studenti postigli maksimalnu kvalitetu svojih specijalističkih završnih radova, moraju poštovati mnogobrojna pravila suvremenih metodologija i tehnologija znanstvenoga istraživanja, a od kojih se navode ona najvažnija (Zelenika, 2011-b): 1) pravila dizajniranja naslovnice (tj. korica) specijalističkoga

⁴ Cf. infra *Reprezentativni primjer specijalističkoga završnoga rada* (dio 3.6).

završnog rada, 2) pravila dizajniranja podnaslovnice (tj. potkorica) specijalističkoga završnog rada, 3) pravila pozicioniranja dijelova, odnosno elemenata specijalističkoga završnog rada, 4) pravila o vrsti, tipu i veličini slova u naslovima i podnaslovima u kazalu i tekstu specijalističkoga završnog rada, 5) pravila o vrsti, tipu i veličini slova teksta specijalističkoga završnog rada, 6) pravila o pisanju teksta specijalističkoga završnog rada tzv. europskim pismom, 7) pravila o pisanju teksta specijalističkoga završnog rada tzv. američkim pismom, 8) pravila o pisanju pasusa i njihovom broju na jednoj stranici (tj. kartici) specijalističkoga završnog rada, 9) pravila o dizajniranju i inkorporiranju ilustracija u tekst specijalističkoga završnog rada, 10) pravila o pisanju tekstu specijalističkoga završnog rada sukladno načelima znanstvenoga stila i jezika, 11) pravila o lekturi i korekturi teksta specijalističkoga završnog rada, 12) pravila o opsegu teksta specijalističkoga završnog rada, 13) pravila o dizajniranju teksta na stranicama specijalističkoga završnog rada i 14) pravila o uvezivanju i predaji teksta specijalističkoga završnog rada.

Schema 1: Struktura (elementi, dijelovi, opseg ...) specijalističkih završnih radova, klasičnih završnih radova i seminarskih radova na stručnim studijima

REDNI BROJ	VRSTA DJELA ELEMENTI	SEMINARSKI RAD			ZAVRŠNI RAD			SPECIJALISTIČKI ZAVRŠNI RAD		
		OPSEG			UDIO STRANICA			UDIO STRANICA		
		%	MIN.	MAKS.	%	MIN.	MAKS.	%	MIN.	MAKS.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	PREDGOVOR	?	?	?	2,0	0,60	0,8	2,0	0,8	1,00
2.	SAŽETAK	?	?	?	1,5	0,45	0,6	1,5	0,6	0,75
3.	SUMMARY	?	?	?	1,5	0,45	0,6	1,5	0,6	0,75
4.	KAZALO	5,0	0,75	1,0	5,0	1,50	2,0	5,0	2,0	2,50
5.	1. UVOD	10,0	1,50	2,0	8,0	2,40	3,2	8,0	3,2	4,0
6.	2. POVIJESNO-TEORIJSKI, RETROSPEKTIVNI I EKSPLIKATIVNI DIO	15,0	2,25	3,00	15,0	4,50	6,0	15,0	6,0	7,5
7.	3. ANALITICKO- -EKSPERIMENTALNI DIO	40,0	6,0	8,0	18,0	5,40	7,2	18,0	7,2	9,0
8.	4. ANALITICKO- -EKSPERIMENTALNI DIO	-	-	-	17,0	5,10	6,8	17,0	6,8	8,50
9.	5. PERSPEKTIVNI DIO	15,0	2,25	3,0	15,0	4,50	6,0	15,0	6,0	7,50
10.	6. ZAKLJUČAK	8,0	1,20	1,6	8,0	2,40	3,2	8,0	3,2	4,00
11.	LITERATURA	5,0	0,75	1,0	5,0	1,50	2,0	5,0	2,0	2,50
12.	POPIS ILUSTRACIJA	0,5	0,08	0,1	1,0	0,30	0,4	1,0	0,4	0,50
13.	POPIS PRIMJERA	0,5	0,07	0,1	1,0	0,30	0,4	1,0	0,4	0,50
14.	POPIS PRILOGA	0,5	0,07	0,1	1,0	0,30	0,4	1,0	0,4	0,50
15.	KAZALO KRATICA	0,5	0,08	0,1	1,0	0,30	0,4	1,0	0,4	0,50
16.	UKUPNO	100,00	15,00	20,00	100,00	30,00	40,00	100,00	40,00	50,00

Izvor: Zelenika (2011-b:42)

Prethodno navedena pravila, kao i druga pravila, primjeri, prijedlozi, sugestije ... elaborirani u ovoj ediciji utemeljeni su na načelima suvremenih metodologija i tehnologija znanstvenoga istraživanja. I ne samo to. Pravila su više desetljeća verificirana u praksi edukacije i opismenjavanja mnogobrojnih naraštaja studenata na studijima visokih učilišta. No, bez obzira na to, *studentima se preporučuje da tekst svojih specijalističkih završnih radova dizajniraju prema pravilima svojih matičnih visokih škola i veleučilišta.* Na

to ih obvezuju posebna pravila takvih ustanova, pa i onda kada nisu sukladna načelima suvremenih metodologija i tehnologija znanstvenoga istraživanja.

3.5 Obrana specijalističkih završnih radova

Svako veleučilište na kojima se obrazuju i osposobljavaju studenti specijalističkih diplomskih stručnih studija ima svoja posebna pravila, procedure i postupke obrane specijalističkih završnih radova. Takvih se pravila, procedura i postupaka moraju pridržavati i studenti i njihovi profesori (nastavnici).

U praksi veleučilišta u Republici Hrvatskoj, kao i u drugim državama u kojima se primjenjuje Bolonjski proces, obrana specijalističkoga završnog rada operacionalizira se pred posebnim povjerenstvom za obranu takvih radova, koje, u pravilu, ima tri kompetentna člana. *Pojednostavljena procedura obrane specijalističkoga završnog rada sastoji se u sljedećem:* 1) predsjednik povjerenstva za obranu specijalističkoga završnog rada otvara postupak obrane završnog rada, 2) student podnosi uobičajen ekspozicije (u kojemu navodi naslov, problem, predmet i objekte istraživanja, dokazuje postavljenu radnu hipotezu i pomoćne hipoteze ...) koji traje oko petnaestak minuta, 3) članovi povjerenstva za obranu specijalističkoga završnog rada postavljaju pitanje (o kojima se raspravlja ...), 4) predsjednik povjerenstva za obranu završnog rada (to može ali i ne mora, biti mentor) priopćuje ocjenu studentu ... i 5) članovi povjerenstva čestitaju studentu na postignutom stručnom nazivu.

Veleučilišta vode odgovarajuću evidenciju o obranjenim specijalističkim završnim radovima. Veleučilišta više puta u akademskoj godini organiziraju svečane promocije studenata koji su uspješno obranili svoje specijalističke radove.

3.6 Reprezentativni primjer specijalističkoga završnog rada

Na osnovi prethodno elaboriranih tematskih jedinica o koncipiranju, pisanju i dizajniranju specijalističkih radova predstavlja se reprezentativni primjer specijalističkoga završnog rada (cf. primjer 1).

Primjer 1: *Najvažniji elementi i dijelovi specijalističkoga završnog rada s naslovom*
ULOGA AKTURA U OSIGURAVATELJNOJ INDUSTRIJI

Navode se primjeri sljedećih elemenata i dijelova specijalističkoga završnog rada i to:

- 1) *Primjer 1/1: Naslovnica (korice, omotnica ili vanjska stranica) specijalističkoga završnog rada.*
- 2) *Primjer 1/2: Podnaslovnica (potkorica ili prva, unutarnja stranica) specijalističkoga završnoga rada.*
- 3) *Primjer 1/3: Kazalo (sadržaj, struktura ili kompozicija) specijalističkoga završnog rada.*
- 4) *Primjer 1/4: Radna hipoteza i pomoćne hipoteze specijalističkoga završnog rada.*

Slijede prethodno navedeni reprezentativni primjeri najvažnijih elemenata i dijelova specijalističkoga završnog rada naslova

ULOGA AKTUARA U OSIGURAVATELJNOJ INDUSTRIJI

1) Primjer 1/1: Naslovnica (korice, omotnica ili vanjska stranica)
specijalističkoga završnoga rada

VELEUČILIŠTE U RIJECI	(14)
PODUZETNIŠTVO	(12)
ALBERT ZELENIKA	(12)
ULOGA AKTUARA U OSIGURAVATELJNOJ INDUSTRIJI	(16)
SPECIJALISTIČKI ZAVRŠNI RAD	(12)
RIJEKA, 2012.	(12)

Napomena: Brojevi na desnoj margini znače veličinu slova – font 12, 14 i 16.

2) Primjer 1/2: Podnaslovnica (potkorica ili prva unutarnja stranica)
specijalističkoga završnog rada

SVEUČILIŠTE U RIJECI	(14)
PODUZETNIŠTVO	
ALBERT ZELENIKA	(12)
ULOGA AKTUARA U OSIGURAVATELJNOJ INDUSTRIJI	(16)
SPECIJALISTIČKI ZAVRŠNI RAD	(12)
Predmet: Ekonomika osiguranja	
Mentor: red. prof. dr. sc. Ratko Zelenika	
Student: Albert Zelenika	
Indeks br. 1000/2007	
Smjer: Poduzetništvo	(12)
RIJEKA, listopad 2012.	(12)

Napomena: Brojevi na desnoj margini znače veličinu slova – font 12, 14 i 16.

3) Primjer 1/3: Kazalo (sadržaj, struktura ili kompozicija) specijalističkoga završnoga rada

ULOGA AKTUARA U OSIGURAVATELJNOJ INDUSTRIJI

KAZALO

	Stranica
PREDGOVOR	III
SAŽETAK	IV
SUMMARY	IV
KAZALO	V
1. UVOD	1
1.1 PROBLEM, PREDMET I OBJEKTI ISTRAŽIVANJA	1
1.2 RADNA HIPOTEZA I POMOĆNE HIPOTEZE	
1.3 SVRHA I CILJEVI ISTRAŽIVANJA	
1.4 ZNANSTVENE METODE	
1.5 STRUKTURA RADA	
2. TEORIJSKE ZNAČAJKE OSIGURANJA, REOSIGURANJA I OSIGURATELJNE INDUSTRIJE	
2.1 VAŽNIJA OBILJEŽJA OSIGURANJA	
2.1.1 Pojam i funkcije osiguranja	
2.1.2 Važnost osiguranja u gospodarstvu i društvu	
2.1.3 Temeljne vrste osiguranja	
2.2 TEMELJNE ODREDNICE REOSIGURANJA	
2.2.1 Pojam i funkcije reosiguranja	
2.2.2 Važnost reosiguranja u gospodarstvu i društvu	
2.2.3 Osnovne vrste reosiguranja	
2.3 PRIMARNE ZNAKOVITOSTI OSIGURAVATELJNE INDUSTRIJE	
2.3.1 Pojam i misija strukture osiguravateljne industrije	
2.3.2 Specifičnosti industrije životnoga osiguranja	
2.3.3 Posebnosti industrije neživotnoga osiguranja	
3. PREMIJA – FINANCIJSKA POLUGA PROFITABILNOGA POSLOVANJA	
3.1 POJAM I MISIJA PREMIJE OSIGURANJA	
3.2 STRUKTURA PREMIJE OSIGURANJA	
3.3 PREMIJA KAO CIJENA PROIZVODNJE OSIGURAVATELJNIH PROIZVODA	
3.4 PREMIJA KAO ELEMENT UGOVORA O OSIGURANJU	
3.5 UPRAVLJANJE PREMIJOM OSIGURANJA	
3.6 MEĐUODNOS PREMIJE OSIGURANJA I PRODAJE OSIGURAVATELJNIH PROIZVODA	

4. AKTUARI – EKSKLUZIVNI KREATORI PREMIJA OSIGURANJA

- 4.1 POJAM AKTUARA I OVLAŠTENOGA AKTUARA
- 4.2 IMPLEMENTACIJA AKTUARSKE MATEMATIKE U OSIGURAVATELJNOJ INDUSTRIJI
 - 4.2.1 Pojam aktuarske matematike
 - 4.2.2 Misija tablica smrtnosti u osiguravateljnoj industriji
 - 4.2.3 Izračunavanje premije u osiguravateljnoj industriji
 - 4.2.4 Izrada cjenika osiguravateljnih proizvoda
 - 4.2.5 Izračunavanje doplatka i popusta u osiguravateljnoj industriji
- 4.3 AKTUARI U FOKUSU POSLOVANJA OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA
 - 4.3.1 Aktuari kao procjenitelji obveza osiguravajućih društava
 - 4.3.2 Misija aktuara u menadžmentu osiguravajućih društava
- 4.4 SPECIFIČNOSTI AKTUARISTIKE U INDUSTRIJI ŽIVOTNIH OSIGURANJA
 - 4.4.1 Rizici životnog osiguranja
 - 4.4.2 Cijena proizvoda životnoga osiguranja
 - 4.4.3 Kvaliteta ulaganja matematičke pričuve

5. PRIJEDLOG AKTIVNOSTI ZA AFIRMACIJU AKTUARA U OSIGURAVATELJNOJ INDUSTRIJI

- 5.1 AKTIVNOSTI NACIONALNIH AKTUARSKIH DRUŠTAVA
- 5.2 AKTUALNOSTI NACIONALNIH AGENCIJA ZA NADZOR FINANCIJSKIH USLUGA
- 5.3 AKTIVNOSTI U SUSTAVU PRAVA OSIGURANJA
- 5.4 AKTIVNOSTI U OBRAZOVANJU I OSPOSOBLJAVANJU AKTUARA
- 5.5 AKTIVNOSTI SUDIONIKA U OSIGURAVATELJNOJ INDUSTRIJI

6. ZAKLJUČAK

LITERATURA

POPIS TABLICA

POPIS GRAFIKONA

POPIS SHEMA

Napomena:

- Sve naslove dijelova u kazalu i tekstu na prvoj razini pisati velikim tiskanim slovima – font 14.
- Sve naslove dijelova u kazalu i tekstu na drugoj razini pisati velikim tiskanim slovima – font 12.
- Sve naslove dijelova u kazalu i tekstu na trećoj razini pisati malim slovima – font 12.
- Sve naslove dijelova u kazalu i tekstu na četvrtoj razini pisati malim italic slovima – font 12.

4) Primjer 1/4: Radna hipoteza i pomoćne hipoteze specijalističkoga završnog rada

Naslov je specijalističkog rada:

ULOGA AKTUARA U OSIGURAVATELJNOJ INDUSTRIJI

1.2 RADNA HIPOTEZA I POMOĆNE HIPOTEZE

Problematika, problem, predmet i objekti istraživanja odredili su objektivnu podlogu za postavljanje *radne hipoteze*:

Konzistentnim spoznajama o najvažnijim značajkama osiguranja, reosiguranja i osiguravateljnoj industriji općenito, a posebno o premiji kao financijskoj poluzi profitabilnoga poslovanja osiguravajućih društava te aktuarima kao ekskluzivnim kreatorima premija osiguranja, moguće je predložiti aktivnosti za afirmaciju aktuara u osiguravateljnoj industriji.

S četiri *pomoćne hipoteze* (kr. P. H.) moguće je konkretizirati postavljenu radnu hipotezu i to:

- P. H. 1: Rezultati istraživanja o najvažnijim teorijskim značajkama osiguranja i reosiguranja i osiguravateljne industrije predstavljaju objektivnu platformu za određivanje uloge aktuara u osiguravateljnoj industriji (ova P. H. postavljena je za 2. dio).
- P. H. 2: za 3. dio
- P. H. 3: za 4. dio
- P. H. 4: za 5. dio

Svaka P. H. mora imati ključne riječi dijela na koji se odnosi!

Napomena: P. H. za 3., 4. i 5. dio moraju postaviti studenti specijalističkih diplomskih stručnih studija.

4. PROMIŠLJANJE AKTIVNOSTI O POVEĆANJU KVALITETE ZAVRŠNIH RADOVA NA SPECIJALISTIČKIM DIPLOMSKIM STRUČNIM STUDIJIMA

Budući da je u tranzicijskim obrazovnim i znanstvenim industrijama i obrazovnim i znanstvenim sustavima oko 80 % znanstveno nepismenih intelektualaca (Zelenika, 2011) te da samo oko 30 % *završnih radova na specijalističkim diplomskim stručnim studijima* zadovoljava minimalna pravila i standarde suvremenih metodologija i tehnologija znanstvenih i stručnih istraživanja (Zelenika, 2011-b:111), sve mjerodavne strukture, ustanove i institucije moraju bez odlaganja poduzeti određene aktivnosti za dugoročno znanstveno opismenjavanje studenata, magistranada, doktoranada, mladih intelektualaca. O toj se problematici rezultati istraživanja elaboriraju u šest tematskih jedinica i to: 1) *aktivnosti ministarstva za znanost i obrazovanje u promicanju znanstvene pismenosti*, 2) *aktivnosti nacionalnih vijeća i agencija za znanost i visoko obrazovanje u afirmaciji znanstvene pismenosti*, 3) *aktivnosti sveučilišta u afirmaciji znanstvene*

pismenosti, 4) aktivnosti veleučilišta u znanstvenom i stručnom opismenjavanju studenata i nastavnika, 5) aktivnosti veleučilišnih nastavnika u individualnom znanstvenom i stručnom opismenjavanju i 6) aktivnosti veleučilišnih studenata u individualnom znanstvenom i stručnom opismenjavanju.

4.1 Aktivnosti ministarstva za znanost i obrazovanje u promicanju znanstvene pismenosti

Činjenica da je *znanost poluga održive egzistencije čovječanstva* (Zelenika, 2011) i da je *znanje temelj društva blagostanja* (Zelenika, 2007) obvezuje svako ministarstvo za znanost i obrazovanje da konkretnim aktivnostima dugoročno promiče znanstveno opismenjavanje učenika, studenata, magistranada, intelektualaca jer jedino znanstveno pismeni ljudski potencijali mogu stvoriti temeljne pretpostavke za nastajanje i održivi rast i razvoj društava znanja i društava blagostanja. Radi toga takvo *ministarstvo mora stvoriti institucionalnu i pravnu paradigmu za dugoročno promicanje znanstvene pismenosti*.

4.2 Aktivnosti nacionalnih vijeća i agencija za znanost i visoko obrazovanje u afirmaciji znanstvene pismenosti

I nacionalna vijeća i agencije za znanost i visoko obrazovanje moraju svojim konkretnim mjerama i instrumentima utjecati na afirmaciju znanstvene pismenosti u primarnim, sekundarnim i tercijarnim obrazovnim i znanstvenim industrijama, odnosno primarnim, sekundarnim i tercijarnim obrazovnim i znanstvenim sustavima.

4.3 Aktivnosti sveučilišta u afirmaciji znanstvene pismenosti

Sveučilišta kao visokosofisticirane tvornice za proizvodnju kvalitetnoga i aktualnoga znanja znanstvenih, znanstvenostručnih i stručnih pisanih djela *obvezni su konkretnim aktivnostima promatrati i afirmirati znanstveno opismenjavanje studenata, magistranada, doktoranada, mladih doktora znanosti, mladih sveučilišnih nastavnika, znanstvenika, istraživača*. Takvu svoju obvezu mogu operacionalizirati sveučilišta putem svojih sastavnica (tj. fakulteta i odjela) i to: uvođenjem obveznih predmeta s tematikom metodologije i tehnologije znanstvenoga istraživanja i/ili osnivanja posebnih modela na prijediplomskim i diplomskim sveučilišnim studijima i/ili osnivanje posebnih poslijediplomskih specijalističkih i doktorskih studija... s programima suvremenih metodologija i tehnologija znanstvenoga istraživanja.

4.4 Aktivnosti veleučilišta u znanstvenom i stručnom opismenjavanju studenata i nastavnika

I studenti i nastavnici svih veleučilišta moraju, osim specijalističkih profesionalnih kompetencija, posjedovati i kvalitetna znanja, saznanja, vještine ... o općim i posebnim metodologijama i tehnologijama znanstvenih i stručnih istraživanja. Oni bez takvih kompetencija, znanja, vještina... nisu osposobljeni za uočavanje, determiniranje, rješavanje... aktualnih problema i zadataka u području svojih zvanja i zanimanja. U znanstvenom i

stručnom opismenjavanju studenata i nastavnika veleučilišta moraju poduzeti određene i konkretne aktivnosti, kao na primjer: uvođenjem obveznih predmeta na trećoj godini klasičnih stručnih studija i prvoj godini specijalističkih stručnih studija s tematikom metodologije i tehnologije znanstvenih i stručnih istraživanja.

4.5 Aktivnosti veleučilišnih nastavnika u individualnom znanstvenom i stručnom opismenjavanju

Činjenica da se intelektualci obrazuju i opismenjavaju cijeli svoj život obvezuje i veleučilišne nastavnike da se posebnim tečajevima i posebnim specijalizacijama i/ili svojim aktivnim sudjelovanjem u ekspertnim timovima, i/ili izradom ekspertiza, studija, projekata, članaka, udžbenika ... individualno znanstveno i stručno opismenjavaju.

4.6 Aktivnosti veleučilišnih studenata u individualnom znanstvenom i stručnom opismenjavanju

I studenti klasičnih stručnih studija i specijalističkih diplomskih stručnih studija moraju se pravodobno i aktivno uključiti u procese cjeloživotnoga učenja, obrazovanja te znanstvenog i stručnog opismenjavanja. To moraju činiti *formalnim, neformalnim i informalnim* obrazovanjem. Studenti bi morali cijeli svoj život biti znatiželjna djeca. Ne mogu, primjerice, pisati program, referat, pristupni i seminarski rad te završni rad, a da si ne postave nekoliko pitanja i da na njih, uz pomoć nastavnika i mentora i/ili individualno, ne pronađu kvalitetan odgovor, a pitanja, primjerice, mogu biti: što je seminarski rad, koja je misija izrade seminarskog rada, koji su bitni dijelovi seminarskog rada, kako koncipirati i dizajnirati seminarski rad, kako predstaviti individualni ili timski seminarski rad..., kako korektno preuzimati tuđa znanja... i njima dokazivati postavljene hipoteze?

5. ZAKLJUČAK

Profesionalne kompetencije osoba koje su završile klasične stručne i specijalističke diplomske stručne studije relativno su zadovoljavajuće, ali je njihova znanstvena i stručna pismenost veoma skromna. To jednako vrijedi i za neke njihove profesore u nastavnim zvanjima predavača, višeg predavača i profesora visoke škole, posebno onih koji se javljaju u funkciji mentora. Takvu negativnu dijagnozu potvrdili su rezultati istraživanja o kvaliteti obranjenih specijalističkih završnih radova na veleučilištima u Republici Hrvatskoj. Ocjena kvalitete takvih radova glasi: *samo oko 30 % specijalističkih završnih radova zadovoljava minimalna pravila i standarde suvremenih metodologija i tehnologija znanstvenih i stručnih istraživanja* (Zelenika, 2011-b:111).

Definirani problem istraživanja i projektni zadatak, koji se odnose na dva primarna objekta istraživanja – specijalistički diplomski stručni studiji i specijalistički završni radovi – te postavljena temeljna hipoteza, odredili su koncepciju, kompoziciju i sadržaj ovoga članka.

Nakon elaboriranja najvažnijih značajki o pisanim djelima na specijalističkim diplomskim stručnim studijima (tj. *programima, referatima, pristupnim, seminarskim i specijalističkim*

završnim radovima), posebna je pozornost posvećena koncipiranju, pisanju i dizajniranju *specijalističkih završnih radova*. Koncipiranje, pisanje i dizajniranje *specijalističkih završnih radova* pretpostavlja izvrsne profesionalne kompetencije i kvalitetna znanja studenata i njihovih mentora o metodologiji i tehnologiji znanstvenih i stručnih istraživanja.

Specijalistički završni radovi imaju iznimno važnu odgojnu i obrazovnu misiju jer osposobljavaju... studente, ali ih i pripremaju za visokosofisticirane, specijalizirane, odgovorne... zadaće i poslove operativnoga i kreativnoga značenja u primarnim, sekundarnim, tercijarnim, kvartarnim i kvintarnim djelatnostima, sukladno njihovim stručnim znanjima, zvanjima i zanimanjima. Izradom i obranom svojih *specijalističkih završnih radova* studenti moraju dokazati kvalitetu svojih znanja, vještina, sposobnosti... za određena specijalistička stručna zvanja i zanimanja.

I studenti i njihovi mentori moraju posjedovati ne samo izvrsne profesionalne kompetencije nego i kvalitetna znanja o svim dijelovima *specijalističkih završnih radova*, a osobito: 1. o predgovoru, 2. o sažetku, 3. o kazalu, 4. o uvodu, 5. povijesno-teorijskom, retrospektivnom i eksplikativnom dijelu, 6. analitičko-eksperimentalnim dijelovima, 7. perspektivnom dijelu i 8. zaključku itd. Oni, također, moraju posjedovati i izvrsna znanja o sustavima citiranja te mnogobrojnim pravilima o dizajniranju teksta, ilustracijama, vrsti, tipu i veličini slova naslova, podnaslova, obliku pisma (europskog i američkog...) i slično, a bez kojega ne mogu izraditi kvalitetne *specijalističke završne radove*.

U ovome je članku naveden i hipotetički primjer *specijalističkog završnog rada* s najvažnijim elementima i dijelovima koji može studentima i njihovim mentorima poslužiti kao ogledni model. U njemu su, također, promišljane konkretne aktivnosti o povećanju kvalitete završnih radova na specijalističkim diplomskim stručnim studijima.

LITERATURA

- Zelenika, R. (2007) – *Znanje – temelj društva blagostanja • Obrazovna i znanstvena industrija*, Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet i IQ PLUS d.o.o. – Kastav.
- Zelenika, R. (2011) – *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela • ZNANOST – POLUGA ODRŽIVE EGZISTENCIJE ČOVJEČANSTVA* • peto izmijenjeno i dopunjeno izdanje, knjiga treća, Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet i IQ PLUS d.o.o. – Kastav.
- Zelenika, R. (2011-a) – *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela • ZNANSTVENA, ZNANSTVENOSTRUČNA I STRUČNA PISANA DJELA* • peto izmijenjeno i dopunjeno izdanje, knjiga četvrta, Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet i IQ PLUS d.o.o. – Kastav.
- Zelenika, R. (2011-b) – *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela • PISANA DJELA NA STRUČNIM I SVEUČILIŠNIM STUDIJIMA* • peto izmijenjeno i dopunjeno izdanje, knjiga peta, Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet i IQ PLUS d.o.o. – Kastav.
- Zelenika, R. (2011-c) – *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela • PISANA DJELA NA POSLIJEDIPLOMSKIM ZNANSTVENIM MAGISTARSKIM STUDIJIMA* • peto izmijenjeno i dopunjeno izdanje, knjiga šesta, Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet i IQ PLUS d.o.o. – Kastav.

HOW TO CONCEIVE, WRITE AND DESIGN GOOD QUALITY SPECIALIST DIPLOMA THESIS AT SPECIALIST GRADUATE PROFESSIONAL STUDIES²

ABSTRACT

With the results presented in this paper the primary mission of this research has been fulfilled: to provide students and their thesis supervisors with the most important rules, examples, models, proposals, pieces of advice, suggestions... in order to educate and qualify them to become scientifically and professionally competent for fast, successful, good quality and efficient application of professional research as well as to be able to conceive, write and design good quality specialist diploma thesis at specialist graduate professional studies. The paper develops in details various most important features of written assignments such as: programmes, term, admission and seminar papers. Special attention has been given to the steps in conceiving, writing and designing specialist diploma thesis. Several topics concerning specialist diploma thesis have been developed in details: notion, mission, important parts, documentation, text designing and defence of specialist diploma thesis. A representative example of a specialist diploma thesis has been given. Specific activities have been listed that should be undertaken by: the Ministry of Science and Education, Council and Agency for Higher Education, Universities, Polytechnics and the teachers at Polytechnics and their students to develop scientific and professional competence of the teachers and students of polytechnics and consequently the quality of their specialist diploma thesis.

Key words: *specialist graduate professional studies, specialist graduate diploma thesis*

¹ PhD, Full Professor, Scientific Adviser, Professor emeritus, Rijeka, Croatia. E-mail: zelenika.ratko@gmail.com

² Received: 17. 1. 2013; accepted: 3. 4. 2013